ઉજલાસીંઘ

--ગોવીંદ રાવલ,'ગોરા'

ફોઈનું પાડેલું નામ તો મેલાસીંઘ; પણ એણે જીંદગી આખી કામ કર્યાં ઉજલાસીંઘનાં. પંજાબનું ચનેવાલ એનું ગામ. બાપ ઘનાસીંઘ અદનો ખેડુત. મા કરમકૌર ભારે પરગજુ, અતીશય મહેનતુ અને ઘરરખ્ખુ ગૃહીણી.

અઢાર વર્ષની વયે હજુ તો મુછનો દોરો માંડ ફુટ્યો'તો ત્યાં તો મેલાસીંઘ લશ્કરમાં ઉપડી ગયો. ન ભણ્યો ન ગણ્યો. તદ્દન અલ્લડ ! ગામ આવેલા એક મીલીટરીમેનનો રુઆબ જોઈ એને થયું કે આમાં વટ સારો પડે. મન દઈ' મીલીટરીમાં મચી પડ્યો. હતો પણ ફુટડો અને કદાવર. જોતજોતામાં કસાયેલો સૈનીક બની બંગાળ પહોંચી ગયો.

મેલાસીંઘના એક સંબંધી સરદુલસીંઘ કલકત્તામાં રહે. ટેક્સી ચલાવે. નેતાજીના ખાસ માણસ. એમની પાસેથી નેતાજીની વાતો સાંભળી મેલાસીંઘને નેતાજીને મળવાનું મન થયું. મળ્યા, મળ્યા ત્યાં લળ્યા ! કહેઃ 'મારા લાયક કામ-સેવા આપો.' નેતાજી કહે, 'જરુર પડે બોલાવીશ. હાલ તો મીલીટરીમાં રહી મારું કામ કરો. દેશ ગુલામ છે. આ આપણી શરમ છે. આપણે અંગ્રેજોને હઠાવવા જ જોઈએ. આ ચીનગારી લશ્કરમાં ચાંપતા રહો.' મેલાસીંઘે તો નેતાજીની આ વાતને માથે ચડાવી.

કલકત્તામાં નેતાજી નજરબંધ છે. કડક પહેરો મુક્યો છે. એમને દરીયાપાર ઉપાડી જવાની અંગ્રેજોએ પેરવી કરી દીધી છે. પહેરેગીરોની ટુકડીમાં મેલાસીંઘનો વારો પણ આવે છે. નેતાજીને તડીપાર કરવાની એને ગંધ આવી ગઈ. એક અંગ્રેજ અફસર આવી મેલાસીંઘને ચેતવી જાય છે. 'કેદી પર બરાબર કડકાઈ રાખજો. જો જો, ભાગી ન જાય.'

મેલાસીંઘ કહે, 'અરે સા'બ ! હમ સીખ્ખ બચ્ચે! હમારી ચુંગાલસે કૌન છુટ સકે? હવા ભી તો બાહર ન આ સકે.' અંગ્રેજ અમલદારે મેલાસીંઘને શાબાશી આપી. બરડો થાબડ્યો. 'તુમ બહોત બહાદુર હો,' કહી અંગ્રેજ તો ચાલ્યો ગયો. પણ મેલાસીંઘને ચેન કેમ પડે?

અડધી રાત, કાળી રાત. સાવ સુનકાર. સીપાહીની આલબેલ અને તમરાંના અવાજ સીવાય નીબીડ નીર્જનતા.

મેલાસીંઘે બારણું ઠોક્યું. ભરઉંઘમાંથી નેતાજીને જગાડ્યા. નેતાજી કહે 'તું ડ્યુટી પર છે? વાહ! સરસ! પણ મને કેમ જગાડ્યો?'

મેલાસીંઘ કહે 'સા'બ, આપકો તડી પાર લે જાને કી પુરી યોજના બન ચુકી હૈ. આપ કલ માતૃભુમી કે દર્શન નહીં કર પાયેંગે.'

'તો ફીર ક્યા?' નેતાજીએ પુછ્યું.

'મૈંને સબ બંદોબસ્ત કર દીયા હૈ. સરદુલસીંઘ બાહર ટેક્સી લેકે ખડા હૈ. આપ તુરંત નીકલ આઈએ. મૈં ટેક્સી તક પહુંચા દું.' મેલાસીંઘે એકી સાસે પોતાની યોજના કહી. 'પણ પછી તારું શું?' નેતાજી એ પુછ્યું.

'અરે સા'બ, આખીરમેં મૈં કૌન? મૈં તો ખાલસા સરકારકા એક દસ રુપરડીકા સીપાહી હું. મેરે મર જાને સે કોઈ બીવી બેવા નહીં હોગી ઔર આપ જીંદા રહેંગે તો કલ દેશ આઝાદ હો કર હી રહેગા. આપ સમય મત ગંવાઈયે, ચલીયે મેરે સાથ...' અને તેણે નેતાજીને ખેંચીને ચાલવા જ માંડ્યું.

બનવાનું હતું ને બન્યું. મેલાસીંઘે તો સામે ચાલી ગુનો સ્વીકારી જ લીધો. એને ફાંસીની સજા થઈ; પણ તકદીર કાંઈ જુદું જ હતું તે સજા કાળાપાણીમાં ફેરવાઈ ગઈ.

હાથમાં બેડી, પગમાં બેડી, હસતો લબરમુછીયો જુવાનીઓ, બેડીને ખડીંગ ખડીંગ ખખડાવતો રુઆબભેર હાલે. બીજા ટોકે : 'તને બેડી પહેરતાં શરમ નથી આવતી?' તો કહે : 'મેં ક્યાં ચોરી કરી છે ! દેશ માટે એક મોટી જીંદગી બચાવી લીધી છે. એનું મને તો ઉલટાનું ગૌરવ છે !'

સ્વરાજ આવ્યું ત્યાં સુધી આ સરદારજી જેલમાં સબડ્યો; પણ ન હીંમત હાર્યો, ન જુસ્સો ખોયો. ૧૫ ઑગસ્ટ ૧૯૪૭ના દીને આ સરદારજી મુક્ત થયા. ત્યાં તો આરઝી હકુમતથી જુનાગઢમાં રચાયેલી સરકારનું તેડું મળ્યું. સૌરાષ્ટ્રનાં ગામડાંમાં ગ્રામરક્ષક દળના કામ માટે ક્હેણ આવ્યું અને...સરદારજી ગુજરાત આવી ગયા. સૌરાષ્ટ્રનાં ગામડાં ખુદ્યાં. ગ્રામરક્ષક દળો ઉભાં કર્યાં. બહારવટીયાઓની રંજાડ સામે પ્રજા પોતાની શક્તીથી ઝઝુમે એવી ભાવના જગાડી. આ જ કામ એમને અમારા સાબરકાંઠા જીલ્લામાં લઈ આવ્યું. ગામે ગામ ગ્રામરક્ષક દળો ગાજવા લાગ્યાં.

સીંહત્રાડ અવાજે મેદાન પર હુકમ આપતા સરદારજી વાતો કરે ત્યારે એમની આજુબાજુ મધપુડાની જેમ માણસો વીંટળાઈ વળે. ન પંજાબી, ન હીંદી, ન ગુજરાતી એવી એક હીન્દુસ્તાની બોલીમાં સરદારજીની વાણી સાંભળવી એ એક લહાવો છે. એમને ગાંધીજીની નઈતાલીમની સંસ્થાઓ ઘણી ગમે. અવારનવાર એ અમારા આશ્રમમાં આવી ચડે. બાળકોને કવાયત કરાવે, ગીતો ગવડાવે અને એમની જીંદગીનાં રોમાંચક સંભારણાં સંભળાવી ભુલકાંઓનાં જીવનમાં દેશપ્રેમ સીંચે ત્યારે જાણે કે સરદારજી શાંતીસૈનીક જ છે એમ આપણને લાગે. દર વર્ષે અમે 'કીશોર શાંતીસેના શીબીર' કરીએ ત્યારે સરદારજી આવે જ. એવી તો સુંદર કવાયત કરાવે કે જોનાર સૌ રાજી રાજી થઈ જાય! સરદારજીની જીવન-ફીલસુફી એ એક ગીત ગવડાવે તેમા સ્પષ્ટ થાય :

જીતે દેશ હમારા...
ભારત હૈ ઘરબાર હમારા,
ચરણોંમેં સોને કી લંકા,
કંઠો મેં દરીયા કી માલા,
સીર પર સુંદર તાજ હીમાલા. જીતે...
અદ્‌ભુત સાગર દો ભુજાએં,
રંગરંગીલે પુષ્પ લહરાયે,
આઓ, મીલકર સ્તુતી ગાયેં. જીતે...

સરદારજી છે પંજાબી, વર્ષોથી રહે છે ગુજરાતમાં; પણ એ સાચા હીન્દુસ્તાની છે. ગ્રામરક્ષકદળમાંથી વય થતાં હવે નીવૃત્ત થયા છે. પણ જે જીવ જીંદગી આખી કામ કરતો રહ્યો, એને કામ વગર કંઈ ચેન પડે?

એમણે તો, 'રાત્રી-ચોકીદાર'ની નાની સરખી કામગીરી શોધી કાઢી છે અને દીવસે કરે છે એમનું પ્રીય કામ.

શું કામ કરે છે? ફુલને પુછો કે તું શું કામ કરે છે? તો એ થોડું બોલવાનું કે હું મઘમઘવાનું કામ કરું છું! ખીલવું, મઘમઘવું, ડાળ પર હવા સાથે ઝુલવું એ ફુલનું કામ!

સરદારજીનું કામ પણ આવું છે. અમસ્તું-અમસ્તું મળવું. અમી નીતરતી આંખે સામાના દીલમાં ઝાંકી વાતો માંડવી. એમને જે મળે એને એ ભરી દે છે. અને કહે કે હું પણ આમ જ ભર્યો ભર્યો રહું છું. સરદારજીની સદાય સંગીની એમની સાઈકલ. રોજના ૩૦-૪૦ માઈલનું એના પર ચક્કર ન મારે ત્યાં સુધી એને ચેન ન પડે. લ્યો, આ લખું છું ત્યાં જ સરદારજી વહેલી સવારે અમારી કીશોર શાતીસેનાની શીબીરમાં કવાયત કરાવવા આવી પહોંચ્યા. રાતની ચોકી પુરી કરી, સ્નાન કરી, કસરત કરી, સાઈકલ લઈ આવી ગયા છે. મેં પુછ્યું : 'સરદારજી, આજ તો ઠંડ હૈ; બડી ફજરમેં આ ગયે તો ક્યા કષ્ટ નહીં હોતા હૈ?

સરદારજીનું હાસ્ય ચેપી છે. ખડખડાટ હસી પડ્યા. કહે, 'બાબુજી કષ્ટ કી ક્યા બાત ! ઐસા પુછીયે કી આતે સમય કૈસા મઝા આયા?'

માથે લીલો પાઘ, બરફ જેવી દાઢી, મોતી જેવી ચળક ચળક થતી આંખો, અમસ્તું અમસ્તું મરક્યા કરતું મોઢું, આસ્તે આસ્તે પેડલ મારતા પગ, હાથમાં નાની માળા, જપમાં 'સત્ શ્રીઅકાલ' કરતાં સરદારજી મારી સામે આવી યુવાનની જેમ સેલ્યુટ કરી 'જયહીંદ' કહેતાં ઉભા રહી જાય છે ત્યારે હું એમની મુખાકૃતીને ટીકી ટીકીને જોઉં છું; તો મને ત્યાં શું દેખાય છે?

નાનક, ગુરુ ગોવીંદસીંહ અને નેતાજી. જાણે એકી સાથે મારી સામે આવી ખડા થઈ ગયા છે. મનના મેલ ધોઈ, આવી પાવન અનુભુતી કરાવનાર મેલાસીંઘ માનવજાત માટે ઉજલાસીંઘ બની અજવાળું પાથરી રહ્યા છે.

--ગોવીંદ રાવલ

જુન ૨૦૦૬માં પ્રકાશીત થયેલા ગોરાના પુસ્તક **'ભાવોર્મી'**માંથી (પ્રકાશક : સુમતીબહેન રાવલ, રચના પ્રતીષ્ઠાન, વીશ્વમંગલમ્, **અનેરા**-૩૮૩ ૦૦૧ , સાબરકાંઠા જીલ્લો, ભારત)- પાનઃ ૧૯૮- મુલ્યઃ ૭૦ રુપીયા . *પુસ્તકના મુખપૃષ્ઠ પર ૭૫ની વયના ગોરાએ પોતાની આ કૃતી મુકી છેઃ*

હું નહીં હોઉં

કાલે હું નહીં હોઉં,
પણ સવાર તો ઉગશે !
પંખી કલરવ પણ કરશે,
નદી એમ જ વહેશે,
અને સાગર પણ ઘુઘવશે.
પેલાં ભુલકાંની ક્રીડા…
કીશોરીઓનાં કલહાસ્ય…
અને યુગલોની પ્રણયકેલી…
બધું એમ જ ચાલશે.
એક ગમ કુંપળ ફુટશે,
અને બીજી ગમ પાકું પાન ખરશે;
ત્યારે હું નહીં હોઉં,
સાચે જ નહીં હોઉં?

--ગોવીંદ રાવલ

લેખક-પરીચય

'શમણું તો સેવ્યું હતું સાહીત્યકાર થવાનું; પણ વાટમાં મળ્યા ગાંધી અને બની જવાયું શીક્ષક,' એવા ઉદ્ગાર સાથે પોતાનાં લખાણને **'છીપલાં'** લેખાવતા ગોવીંદભાઈ જેઠાલાલ રાવલ-**ગોરા**-નું વતન સાબરકાંઠા જીલ્લાનું હડીયોલ ગામ.

ગુજરાત વીદ્યાપીઠમાંથી ૧૯૫૫માં સ્નાતક થયા. વીદ્યાપીઠ તેમને બેવડી ફળી; જ્ઞાન અને સેવાના સંસ્કાર અને સાથે **‘સુમતી’** સ્વરુપે પ્રેમાળ સેવાશીલ જીવનસંગીની મળી.

શીક્ષણના નામે જ્યાં મીંડું; ત્યાં દીકરીને ભણાવવાની વાત જ શી? એવા અભીગમવાળા આ વતનમાં જ આ ગાંધીદીક્ષા પામેલા સ્નાતકદંપતીએ શીક્ષણયજ્ઞ માંડ્યો. કપરી કસોટીઓ છતાં ન જ ડગ્યાં. તેમના સંયુક્ત તપનાં છેલ્લાં પચાસ વર્ષનો પરીપાક એટલે **‘અનેરા’** સ્થીત **‘વીશ્વમંગલમ્’** નામક વીશાળ કન્યાવીદ્યાધામ. તેનું બાહ્યરુપ તો આધુનીક; પણ આત્મા ઋષી આશ્રમનો.

ગોરાભાઈ ભલે તેમનાં લખાણોને **‘છીપલાં’** કહે; પણ તેમના છેલ્લા પુસ્તક **‘ભાવોર્મી’**માંનો દરેક લેખ એક એક પાણીદાર **‘મોતી’** છે .

૧૯૩૧માં દશેરાના દીને જન્મેલા ગોવીંદભાઈ અને ૧૫મી ઑગસ્ટે જન્મેલાં સુમતીબહેન એટલે-વડનગરના સાહીત્યમર્મજ્ઞ અને સેવાશીલ **ડૉ. વસંત પરીખ**ના શબ્દોમાં : ‘ ગોરા હાડે શીક્ષક. દૈવી જીવ. ઐશ્વર્યવાન પ્રકૃતી. જીવનભર ગોરા અને સુ.બહેને ચૈતન્યની ખેતી કરી, તેય ‘મહાદેવી’ઓના જીવનઉઘાડ સારુ...(સ્ત્રીશીક્ષણ માટે વીશેષે કરીને)..’

સંપર્ક : વીશ્વમંગલમ્, **અનેરા**-૩૮૩ ૦૦૧ , સાબરકાંઠા જીલ્લો, ભારત
ઈ-મેઈલ : Anera_Ptc@sancharnet.in

--બળવંત પટેલ (ગાંધીનગર) balvantpatel@icenet.net અને
--ઉત્તમ ગજ્જર (સુરત) uttamgajjar@hotmail.com
‘સન્ડે ઈ-મહેફીલ’ -- વર્ષ : બે -- અંક : ૮૨ -- ડીસેમ્બર ૨૪, ૨૦૦૬
‘સન્ડે ઈ-મહેફીલ’ માટે **‘ઉંઝાજોડણી’** અને **‘વીજયા’ ફોન્ટ**’માં **: અક્ષરાંકન:** uttamgajjar@hotmail.com

હવે માણીએ મહેન્દ્રભાઈનું કાર્ટુન..

What's your New Year's resolution? My resolution is "Not to make any resolution!"

મહેન્દ્રભાઈનો ઈ-મેઈલ સંપર્ક : mahendraaruna@msn.com
web site : www.ameamericanamdavadi.com

..HAPPY NEW YEAR TO ALL OUR READERS..
from
--SeM TEAM--

'સન્ડે ઈ-મહેફીલ' -- વર્ષ : બે -- અંક : ૮૨ -- ડીસેમ્બર ૨૪, ૨૦૦૬
'સન્ડે ઈ-મહેફીલ' માટે 'ઉંઝાજોડણી' અને 'વીજયા' ફોન્ટ'માં : **અક્ષરાંકનઃ** uttamgajjar@hotmail.com

◆◆◆

*માત્ર બાર માસના ગાળામાં ૧,૮૦,૦૦૦ જેટલા ભાષાપ્રેમીઓએ અત્યાર સુધીમાં <http://www.gujaratilexicon.com>**લેક્સીકોન**ની મુલાકાત લીધી. આપને પણ લેક્સીકોનની આ નવી interfaceની મુલાકાત લેવાનું નીમંત્રણ છે. આપ સૌના સહયોગ થકી સન્ડે ઈ–મહેફીલના સાડાત્રણ હજાર જેટલા વાચકો થયા અને રોજેરોજ નવાં નામો ઉમેરાતાં જાય છે એ પુરવાર કરે છે કે, દેશવીદેશમાં ગુજરાતી વાચનના રસીયા બહુ મોટી સંખ્યામાં છે જ...*

*સૌનો આભાર..**સન્ડે ઈ મહેફીલ**ની અત્યાર સુધીની જુની સઘળી પીડીએફ ફાઈલો અમારી http://sundaymahefil.googlepages.com/ વેબસાઈટ પરથી સરળતાથી ડાઉનલોડ થઈ શકશે. આ જ વેબ સાઈટ પરથી **લેક્સીકોન** અને **ઓપીનીયન**ની મુલાકાતે પણ જઈ શકાશે..*

Kindly send your suggestions to

Ratilal Chandaria, e-mail:rpchandaria@comcraft.com

◆◆◆

'હું પોતે મુર્તીપુજાને ગૌણ માનું છું; પણ મુર્તીપુજા માટે મને દ્વેષ નથી. તેમાં દ્વેષ કરવા જેવું કશું છે જ નહીં. હું લોકોને સમજાવું છું કે આ જે નથી ખાતા તેને તમે નૈવેદ્ય ચડાવો છો; ને બાજુમાં જ જે ભુખ્યો ઉભો છે તેને કશું આપતા નથી-ભક્તી આવી કરુણાહીન ન જ હોઈ શકે, તો લોકો આ વાત સમજે છે. તેના બદલે જો મુર્તી જ તોડી નાખીએ તો મુર્તીનીષ્ઠા ઉલટી વધુ મજબુત થશે ! --**વીનોબા**

ડીસેમ્બર-૨૦૦૬ના **'નવનીત સમર્પણ'**ના અંકના પાન ૧૩૨ ઉપરથી સાભાર..ઉ.ગ..

◆◆◆